

kowski Karol Skórkowski, kustosz katedralny krakowski Mateusz Dubiecki, prałat Tadeusz Lubieński i in.

264. **ZIEGLER Grzegorz Tomasz**, *electus Tynicensis* (vol. XVI, k. 506r-511v: *Tynicen. 1822*) • *iuramentum* 29 VI 1822 w kościele św. Augustyna w Wiedniu, *ante actum consecrationis*, na ręce kardynała Rudolfa Jana Habsburga (Habsburg-Lothringen), arcybiskupa metropolity ołomuńskiego, podczas aktu sakry biskupiej [w załączeniu urzędowa kopia dokumentów *iuramentum* oraz *professio fidei* z daty: Tyniec, 5 II 1823].

265. **ZIEGLER Grzegorz Tomasz**, *episcopus Lincensis* (vol. XVIII, k. 232r-234v: *Lincen. 1827*) • *professio fidei* (b.d., b.m., nie wiadomo, na czyje ręce) przy translacji z biskupstwa tarnowskiego na biskupstwo Linzu [pismo biskupa G. T. Zieglera do papieża z daty: Tarnów, 30 IV (*pridie Kalend. Maii*) 1827, z informacją o wykonaniu przysięgi].

266. **ZIENKOWICZ Michał Jan**, *tantisper episcopus Iulio-politamus, in episcopum Vilnensem electus* (vol. II, k. 152r-[152a]v) • *iuramentum* 20 XI 1730 w Krokach lub Krakinowie (*in curia episcopali Krokinensi*), na ręce biskupa żmudzkiego (miednickiego) Aleksandra Mikołaja Horaina (brak informacji o świadkach).

267. **ZWIEROWICZ Stefan Aleksander**, *episcopus electus Vilnensis* (vol. XXVII/1895-1897, b.p.; vol. XXVII/1898-1899, b.p.) • *iuramentum* i *professio fidei* 16 XI st.st. (28 XI n.st.) 1897 w kościele św. Katarzyny Aleksandryjskiej (dominikanów) w Sankt Petersburgu, *ante consecrationem*, na ręce biskupa żmudzkiego (telszeńskiego) Mieczysława Leonarda Pallulona, jako głównego konsekratora; współkonsekratorzy: biskup sejneński (augustowski) Antoni Baranowski oraz biskup tytularny Eleutheropolis i sufragan łucko-żytomierski Bolesław Hieronim Kłopotowski [w załączeniu pismo biskupa S. A. Zwierowicza do papieża, z daty: Sankt Petersburg, 22 XI st.st. (4 XII n.st.) 1897, z informacją o wykonaniu *iuramentum* i *professio fidei* oraz przyjęciu sakry biskupiej].

268. **ŻARNOWIECKI Stanisław**, *episcopus Leucensis, suffraganeus Posnaniensis, totiusque canonice cathedralis Posnaniensis, ecclesiae parochialis in Pempow praepositus* (vol. XIII, k. 262r-265v: *Leucen. 1805*) • *professio fidei* 10 XI 1805 w Gnieźnie, na ręce biskupa tytularnego *Bibliensis* i sufragana gnieźnieńskiego Stefana Wojciecha Lubieńskiego, komendatoryjnego opata trzemeszeńskiego; świadkowie: kanonik gnieźnieński i łowicki Józef Gembarth oraz kanonik gnieźnieński i dziekan kolegiaty łęczyckiej Ignacy Bardziński.

269. **ŻYLIŃSKI Wacław**, *electus Vilnensis* (vol. XXIII, k. 128r-v, 772r-773v: *Vilnen. 1848*) • *iuramentum* 5 XII st.st. 1848 w Sankt Petersburgu, podczas aktu sakry biskupiej, na ręce arcybiskupa metropolity mohylowskiego Kazimierza Dmochowskiego, jako głównego konsekratora; współkonsekratorzy: biskup łucki i żytomierski Kasper Borowski oraz biskup tytularny *Carystus* i koadiutor mohylowski Ignacy Hołowiński.

270. **ŻYLIŃSKI Wacław**, *electus ecclesiae Mohiloviensis* (vol. XXIII, k. 529r-v: *Mohilovien. 1856*) • *iuramentum* 9 XII st.st. 1856 (b.m.), w związku z translacją na arcybiskupstwo mohylowskie, na ręce biskupa łuckiego i żytomierskiego Kaspra Borowskiego (brak informacji o świadkach).

MARTA RZEPECKA* – MILANÓWEK

ARCHIWUM KAPITUŁY I PARAFII OPATÓW¹

Statut Papieskiej Komisji dla Archiwów Kościelnych z 29 II 1960 r. podaje, iż „archiwa są rezultatem pracy kościelnej – dokumentują ją oraz stanowią odpowiednią pomoc w wykonywaniu pracy duszpasterskiej. Są w bezpośredniej służbie i pod wyłączną odpowiedzialnością autorytetu Kościoła”².

Tematowi archiwów kościelnych poświęcono wiele artykułów przyczynkarskich, mało natomiast istnieje opracowań zwartych.

Ważną pracą wprowadzającą do studiów w archiwach kościelnych jest książka Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego³. Zagadnienia ustawodawstwa kościelnego dotyczącego archiwów oraz naukowej organizacji archiwów kościelnych poruszają artykuły Władysława Abrahama⁴, Jana Kwolka⁵ oraz Przemysława Wojciechowskiego⁶. Problematykę archiwów parafialnych, ich znaczenia dla badań historycznych oraz o początkach prowadzenia ksiąg metrykalnych opisują artykuły Waldemara Kowalskiego⁷, Tadeusza Grygiera⁸, Józefa Kurpasa⁹, Bole-

* Marta Rzepecka – mgr historii, archiwista w Archiwum Państwowym m. st. Warszawy, Ekspertura w Milanówku.

¹ Artykuł ten powstał na bazie mojej pracy dyplomowej: *Akta archiwum Kapituły i parafii Opatów*, napisanej pod kierunkiem prof. Edwarda Kołodziej, w Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.

² Cyt. za P. Wojciechowski, *Prawo archiwalne Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce-zarys historyczny*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 8-9 (2001/2002) s. 131.

³ H. E. Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych*, Warszawa 1956.

⁴ W. Abraham, *Ustawodawstwo kościelne o archiwach*, „Archeion”, 4 (1928) s. 1-14.

⁵ J. Kwolka, *Naukowa organizacja archiwów diecezjalnych*, „Archeion”, 4 (1928) s. 15-35.

⁶ P. Wojciechowski, *Prawo archiwalne Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce – zarys historyczny*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 8-9 (2001/2002) s. 103-142.

⁷ W. Kowalski, *Znaczenie archiwów parafialnych w badaniach nad dziejami przedrozbiorowymi*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 75 (2001) s. 19-63.

⁸ T. Grygier, *Z zagadnień archiwistyki kościelnej na przykładzie archiwum parafialnego*, ABMK, 22 (1971) s. 5-53.

⁹ J. Kurpas, *Początki ksiąg metrykalnych*, ABMK, 2 (1961) z. 1-2, s. 5-41.

sława Kumora¹⁰ oraz książka Rafała Kufla¹¹. Przedstawiono w nich zagadnienia działalności aktotwórczej kancelarii parafialnych, narastania zasobu archiwalnego, a także ich dostępności.

Ogólny zarys na temat kancelarii kościelnych i ich zbiorów przedstawiają artykuły Stanisława Olczaka¹² i Marka Zahajkiewicza¹³ oraz Pawła Wolnickiego¹⁴.

Natomiast ogólne informacje o zasobie zarówno archiwów kościelnych jak i zakonnych znaleźć można w publikacji Marii Dębowskiej „Archiwa Kościoła katolickiego w Polsce”¹⁵.

Cennymi dla niniejszego artykułu, okazały się rozprawy biskupa Walentego Wójcika¹⁶ oraz Marceliego Kosmana¹⁷. Autorzy omówili w nich organizację oraz zawartość archiwów kapituły sandomierskiej oraz wileńskiej.

W krótkim omówieniu historii kształtowania się struktur administracyjno-organizacyjnej Kościoła na ziemiach polskich, historii i organizacji kapituł katedralnych i kolegiackich oraz ich kancelarii, pomocne są opracowania: Bolesława Kumora¹⁸, Karola Maleczyńskiego, Marii Bielińskiej, Andrzeja. Gąsiorowskiego¹⁹, Stanisława Kętrzyńskiego²⁰ oraz Stanisława Nawrockiego²¹.

Powstanie najstarszych zbiorów kościelnych na ziemiach polskich wiąże się z umacnianiem się w średniowieczu procesu chrystianizacyjnego oraz kształtowania się struktur organizacyjnych Kościoła lokalnego²². Archiwa jako instytucje przechowujące akta często o wielkim znaczeniu, istniały z nakazu prawa kościelnego. Powstawały one na początku przy katedrach, klasztorach i kolegiatach, nieco później przy kościołach parafialnych²³.

Archiwa kościelne dzielą się na zakonne i diecezjalne. Te ostatnie zaś na wyższe (biskupie, konsystorz generalnych i kapituł katedralnych), średnie (konsystorz generalnych i kapituł kolegiackich) oraz niższe (dekanalne i parafialne).

¹⁰ B. Kumor, *Metryki parafialne w archiwach diecezjalnych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 14 (1966) nr 1, s. 63-67.

¹¹ R. Kufla, *Kancelaria, registratura i archiwum parafialne na ziemiach polskich od XII do początku XX w.*, Zielona Góra, 2005.

¹² S. Olczak, *Kancelarie kościelne w okresie staropolskim*, ABMK, 64 (1995), s. 15-23.

¹³ M. Zahajkiewicz, *Zbiory kościelne wartości znane i nieznane*, ABMK, 73 (2000), s. 461-469.

¹⁴ P. Wolnicki, *Kancelarie kościelne struktur ponadparafialnych (archi)diecezji częstochowskiej (1925-2000)*, „Archeion”, 108 (2005) s. 303-320; Tenże, *Kancelarie dziekańskie w Królestwie Polskim*, „Archeion”, 109 (2006) s. 159-179.

¹⁵ *Archiwa Kościoła katolickiego w Polsce. Informator*, opr. M. Dębowska, Kielce, 2002.

¹⁶ W. Wójcik, *Archiwum i biblioteka kapituły w Sandomierzu*, ABMK, 7 (1963), s. 5-41.

¹⁷ M. Kosman, *Archiwum kapituły wileńskiej*, „Archeion”, 64 (1976) s. 37-57.

¹⁸ B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do 1795 r.*, t. 1-4, Kraków, 2002.

¹⁹ K. Maleczyński, M. Bielińska, A. Gąsiorowski, *Dyplomatyka wieków średnich*, Warszawa 1971.

²⁰ S. Kętrzyński, *Zarys nauki o dokumencie polskim wieków średnich*, Warszawa 1934.

²¹ S. Nawrocki, *Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX w.*, Poznań 1998.

²² M. Zahajkiewicz, *Zbiory kościelne*, str. 461

²³ S. Librowski, *Archiwa Kościoła katolickiego w Polsce*, w: EK, t. 1, red. Gryglewicz, Lublin 1973, kol. 877.

Samodzielną jednostką administracyjno-organizacyjną była diecezja na czele z biskupem oraz kapitułą jako ciałem doradczym. Diecezje dzieliły się na okręgi zwane prepozyturami lub archidiakonatami. Te ostatnie zaś dzieliły się od poł. XIII w. na dekanaty. Najniższą jednostką administracyjną była parafia²⁴.

W Polsce najstarsze kapituły katedralne powstały w XI-XII w. wraz z organizacją nowych diecezji. Kapituły kolegiackie natomiast zaczęto formować nieco później przy ważniejszych kościołach. Założenie pierwszych datuje się na wiek XII.

Do podstawowych zadań i uprawnień kapituły katedralnej należała bezpośrednia troska o świątynię biskupią, pomoc biskupowi w zarządzaniu diecezją oraz zarząd diecezją w okresie wakansu na stolicy biskupiej, wreszcie wybór nowego ordynariusza.

Kolegiata to ważniejszy kościół, przy którym istnieje kapituła, urządzona na wzór kapituły katedralnej. Kapituły kolegiackie miały i mają tylko niektóre przywileje kapituł katedralnych. Jako korporacje kościelne miały swoje statuty i prawo stanowienia tychże. Odbierały one zebrania, na których radziły nad potrzebami kościoła kolegiackiego, własnej instytucji i kolegiów niższego duchowieństwa. W skład kapituły kolegiackiej wchodził: prepozyt, dziekan, archidiakon, kustosz, często, ale nie zawsze scholastyk, kantor. Kapituły te odbywały raz lub dwa razy do roku sesje generalne rzadziej partykularne, zwane również zwyczajnymi odbywanymi cotygodniowo²⁵. Wymienione instytucje przez cały okres swojego istnienia wytwarzały różne typy dokumentacji, którą przechowywano w archiwach.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie zasobu archiwum Kapituły Kolegiackiej i Parafii w Opatowie. Podstawą artykułu są materiały archiwalne przechowywane w tym archiwum. Są to m.in. statuty i protokoły zebrań kapituły opatowskiej z lat 1762-1822, akta korespondencji dziekana kapituły opatowskiej, akta biskupów sandomierskich, akta korespondencji konsystorza i kurii diecezji Sandomierskiej, inwentarze własności kościelnej i beneficjalnej kościoła św. Marcina w Opatowie oraz księgi metrykalne parafii Opatów. Zawierają one dane o kanonikach, kapitulę, majątku kościelnym są, więc cennym źródłem do poznania dziejów zarówno kapituły opatowskiej, jak i życia jej kanoników. Akta te zawierają informacje o przynależności administracyjnej (kościelnej i państwowej), o instytucjach kościelnych, stanie materialnym i duchowym parafian i jej duchownych.

Kapituła opatowska należała do jednych z najstarszych kapituł w diecezji krakowskiej, w skład której wchodziła do 1805 r. jako dekanat i parafia. W konsekwencji rozbiórów Polski i związanych z nimi zmian granic politycznych nastąpiła reorganizacja terytorialna Kościoła. W jej wyniku 13 VI 1805 r. powstała nowa diecezja kielecka, powołana bullą papieża Piusa VII. Dekanat opatowski włączono wówczas do tej nowopowstałej diecezji. Biskupstwo to przetrwało do 1818 r., kiedy to ten sam papież bullą *Ex imposita nobis* zniósł diecezję kielecką, przenosząc biskupstwo do Sandomierza. Opatów znalazł się wówczas w granicach diecezji sandomierskiej²⁶.

²⁴ Maleczyński, Bielińska, Gąsiorowski, *Dyplomatyka*, s. 230-232.

²⁵ Tamże, s. 238-240; Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów*, s. 35.

²⁶ B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej*, t. 3, s. 209; *Archiwa Kościoła katolickiego*, s. 43, 45, 91.

W XV w. z inicjatywy Jana Bronikowskiego z Bodzentyna, kantora opatowskiego dobudowano do kościoła św. Marcina w Opatowie, wzdłuż jego naw, zakrystię, kapitułarz i skarbiec o dwóch izbach z wejściem z kościoła i przyległym małym, ciemnym skarbczykiem²⁷. W skarbcu tym mieści się Archiwum Kapituły Kolegiackiej i Parafii w Opatowie. W skarbczyku zaś znajduje się biblioteka kapitułna zawierająca wiele starodruków i nowszych książek w liczbie około 800-900 egzemplarzy²⁸.

Znaczny zasób archiwalny oraz bogaty księgozbiór powstał dzięki ponad osiemsetletniej działalności kanoników opatowskich.

Zarówno w archiwach katedralnych, kapitułnych, jak i konsystorskich istniały dwie zasady gromadzenia akt. Kapituła oddawała swe akta do archiwum wówczas, gdy nie były one już potrzebne w bieżącej pracy kancelarii. Zaś pisma nadysłane do biskupa, jako zarządcy diecezji przekazywano niezwłocznie do archiwum²⁹.

Kapituły kolegiackie naśladowały we wszystkim urządzenie kapituł katedralnych, stąd też i rodzaje produkowanych przez nie dokumentów i akt były tego samego rodzaju³⁰. Kancelarie kolegiackie nie miały charakteru publicznego tak jak kancelarie biskupie lub konsystorskie. Kancelarie podlegały bezpośrednio stojącemu na czele kapituły prałatowi. Mógł to być prepozyt, dziekan czy też archidiacon³¹. Zatrudnieni w nich urzędnicy to: notariusz, prokurator i ewentualnie pisarz kancelaryjny.

Jeśli chodzi o kancelarię kolegiacką w Opatowie to na jej czele stał dziekan, który był pierwszym urzędem i godnością. Do jego kompetencji należała m.in.: całość spraw kapitułnych, on kierował działalnością kapituły, koordynował obowiązki i czuwał nad ich wykonaniem przez prałatów, kanoników, zarządzał kancelarią kapitułną oraz podpisywał akta³².

Zasadnicze źródło prawa dla archiwum stanowiły statuty kapitułne³³. Zarządzenia biskupie i statuty realizowane były przez uchwały i podejmowane na posiedzeniach generalnych kapituły. Wykonawcą zarządzeń biskupich i uchwał kapituły odnoszących się do archiwum był kustosz, lub w mniejszym stopniu prokurator.

W związku z tym, iż archiwum i biblioteka mieściły się w skarbcu kapitułnym obowiązek opieki i nadzoru nad nimi spoczywały równocześnie na kustoszowi i prokuratorze. Czuwali oni nad bezpieczeństwem i porządkiem panującym w skarbcu,

gdzie obok pieniędzy i przedmiotów wartościowych znajdował się księgozbiór i dokumenty kapituły opatowskiej. Skarbiec zamykany był na dwa klucze, jeden z nich przechowywał prokurator, drugi otrzymywał dziekan lub kustosz, ewentualnie aktualnie rezydujący kanonik. Prokuratorowi zlecano także przechowywanie inwentarza skarbcia i biblioteki oraz dokumentów, czuwać miał także nad zwrotem w terminie wypożyczonych przez kanoników opatowskich książek i dokumentów ze skarbcza³⁴. Na mocy statutów z 1828 i 1928 r. opiekę nad archiwum i biblioteką kapitułną zlecono notariuszowi³⁵.

Notariusz był urzędnikiem publicznym, sporządzał akty i dokumenty, przechowywał je, wydawał kopie. W aktach określany był zwykle jako: *notarius*, *chartularius*, *scriniarius*, *scriba*, *secretarius*, *cancelarius*. Zależnie od władzy, jaka ich powoływała dzielili się na notariuszy *imperiali auctoritate* i *apostolica auctoritate*. Ci ostatni powoływani byli przez osoby posiadające delegowaną przez papieża władzę ich ustanawiania. Władzę taką posiadali legaci, nuncjusze, biskupi, niektórzy kanonicy, a nawet plebani³⁶. Prawo mianowania notariuszy posiadały także kapituły. Uchwałą kapituły opatowskiej z roku 1584 postanowiono, że od tej pory notariusz powoływany będzie spośród najmłodszych kanoników na każdym posiedzeniu kapituły. Do tej pory urzędnika tego kapituła opatowska powoływała rok rocznie na okres 12 miesięcy. W 1586 r. uzupełniono ten zapis o sankcję karną (10 groszy), dla tych, którzy uchylaliby się od tej posługi³⁷. Nową zasadę potwierdził dekret reformacyjny kard. Jerzego Radziwiła z 1595 r., utrzymując ten sposób wyboru aż do XVIII w.³⁸ Inny tryb wyboru notariusza wprowadził biskup Kajetan Ignacy Sołtyk w 1762 r. Od tej pory polecono, aby na to stanowisko wybierać najbardziej nadającego się do tej posługi kanonika lub prałata (chodziło głównie o odpowiedni styl i charakter pisma). Przepis ten potwierdziły statuty biskupa Adama Prospera Burzyńskiego z 1828 r.³⁹

Notariusz prowadził kancelarię kapitułną pod nadzorem dziekana. Zajmował się m.in.: korespondencją, rozsyłał wezwania i zaproszenia kanonikom opatowskim na posiedzenia kapituły, uroczystości lokalne, nabożeństwa, przesyłał zarządzenia dziekana czy też porządek kadencji, protokolował posiedzenia kapituły⁴⁰. Owocem pracy opatowskich notariuszy są księgi zawierające protokoły posiedzeń i czynności kapitułnych. Na treść tych rękopisów (zwanymi *acta actorum*

²⁷ Archiwum Kapituły Kolegiaty Opatowskiej (dalej: AKKO), Archiwum Kapituły Opatów (dalej: AKO), Cz. V, R. 1, Nr 4, Inwentarz kapituły kolegiaty Opatów, s. 3.

²⁸ AKKO, AKO, bez sygn., Katalog Biblioteki Kapituły Opatowskiej sporządzony przez ks. Leona Figarskiego, B. Kumor, *Metryki parafialne w archiwach diecezjalnych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 14 (1966) nr 1, s. 207; P. Kałamarz, *Dzieje kolegiaty opatowskiej w ciągu XVIII w.*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach”, 13 (1984) s. 255; Z. Świechowski, *Kościół opatowski*, Warszawa 1954, s. 36.

²⁹ Wojciechowski, *Prawo archiwalne*, s. 114.

³⁰ Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów*, s. 108.

³¹ Olczak, *Kancelarie kościelne*, s. 21.

³² Kumor, *Metryki parafialne*, s. 202-203.

³³ W. Wojcik, *Archiwum i biblioteka kapituły w Sandomierzu*, ABMK, 7 (1963), s. 8.

³⁴ AKKO, AKO, Dz. I – A, Nr 3, Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1762-1822, s. 281, 292, 299; W. Gałązka, *Kapituła Kolegiacka w Opatowie w latach 1562-1983*, Sandomierz 1997, s. 178, 243.

³⁵ AKKO, AKO, bez sygn., *Statuta Venerabilis Capituli Insignis Collegiatae Ecclesiae Opatoviensis z 1928 r.*, Sandomierz, b.r.w.; Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 182-183; Kumor, *Metryki parafialne*, s. 203-204.

³⁶ Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów*, s. 52; Kumor, *Metryki parafialne*, s. 205.

³⁷ Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 321-322.

³⁸ Tamże, s. 179.

³⁹ Tamże, s. 181.

⁴⁰ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 10, Akta korespondencji dziekana kapituły opatowskiej do księży (i wzajemnie). Rok 1839-1970; Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 182-183; Kumor, *Metryki parafialne*, t. 3, s. 205.

venerabilis capituli, acta et decreta, acta sesionum capituli)⁴¹, składają się w szczególności protokoły zebrań czyli sesji kapituły, zapisy o dokonanych przez kanoników czynnościach poza sesjami, ingrosowane dokumenty i listy. Najwięcej jednak miejsca zajmują protokoły posiedzeń.

Gdy zawartość zasobu archiwalnego zwiększała się należało go uporządkować i zwinnyzować. Czuwały nad tym zarówno kapituły jak i biskupi wydając w swych dekreтах reformacyjnych odpowiednie zarządzenia⁴². Uporządkowanie biblioteki i zbioru dokumentów zlecano za każdym razem jednemu z kanoników opatowskich. Po 1828 r. nie widać śladów działalności notariusza ani w bibliotece, ani w opatowie⁴³. W XX w. o archiwum kolegiackie dbali różni księża, nie zawsze należący do kapituły. W latach 60 i 70 XX w. z upoważnienia kapituły opatowskiej o archiwum i księgozbiór troszczył się kanonik honorowy i sekretarz kapituły opatowskiej ks. Leon Figarski, a na początku lat 70 dokonał jego uporządkowania. Dzisiejszy kształt zasobu archiwalny kapituły i parafii opatowskiej zawdzięcza właśnie jemu. Podzielił on archiwalia (stare dokumenty i dyplomy dotyczące Opatowa, kolegiaty, kapituły i parafii Opatów) na trzy zespoły:

1. akta dotyczące i należące do kapituły kolegiaty opatowskiej,
2. akta dotyczące i należące do parafii kolegiaty opatowskiej,
3. akta dotyczące i należące do dziekana dekanatu opatowskiego wraz z aktami innych dekanatów⁴⁴.

Niniejszy artykuł traktować będzie o dwóch z nich, mianowicie: Archiwum Kapituły Opatów (AKO), oraz Archiwum Parafii Opatów (APO); Archiwum Dziekana nie jest przedmiotem tego artykułu.

Do zespołu Archiwum Kapituły Opatów ks. Figarski obok właściwych akt kapituły opatowskiej włączył również stare dokumenty, inventarze parafii Opatów, gdyż kapituła opatowska pełniła funkcję „proboszcza” parafii Opatów, portrety i fotografie członków kapituły oraz bibliotekę kościelną – ze starodrukami podzieloną na 15 działów⁴⁵.

W archiwum kapitulnym Opatowa przechowywane są również dokumenty odnoszące się do pobliskich kościołów, brak jednak informacji o czasie ich zdeponowania⁴⁶. Chodzi tu o akta dotyczące dekanatu Bodzentyn z lat 1840-1867 (26 poszytów), akta dekanatu Kunów z lat 1844-1868 (30 poszytów), akta dotyczące dekanatu Staszów z lat 1826-1867 oraz dokumenty dotyczące 57 parafii z okolic Opatowa i Sandomierza, z każdej parafii znajduje się po kilka poszytów z okresu 1845 r. do lat 1911-1931, a nawet do 1962 r. (około 170 pozycji)⁴⁷. W trakcie porządkowania archiwum ks. Figarski nie bardzo wiedział, jak zakwalifikować wy-

⁴¹ Olczak, *Kancelarie kościelne*, s. 21.

⁴² Abraham, *Ustawodawstwo kościelne o archiwach*, s. 8.

⁴³ Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 183.

⁴⁴ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 9, Nr 1, Akta, dokumenty kapituły Katedry Sandomierskiej (1863-1975), b.p.

⁴⁵ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 8, Akta korespondencji konsystorza i kurii Diecezji Sandomierskiej (1844-1970), s. 43.

⁴⁶ Kowalski, *Znaczenie archiwów*, s. 33; Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 184.

⁴⁷ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 8, op. cit., s. 40.

mienione archiwalia dlatego w piśmie do kapituły sandomierskiej z 7 I 1973 r. pytał co ma zrobić z ww. aktami. Najprawdopodobniej nie otrzymał odpowiedzi skoro dokumenty te nadal pozostają w zasobie Archiwum Kapituły Kolegiaty w Opatowie (AKKO)⁴⁸.

Dokładniejsze informacje o rękopisach i dokumentach w archiwum kapitulnym można uzyskać z katalogu, który opracował ks. L. Figarski⁴⁹. Do grupy pomocy archiwalnych zaliczyć można zarówno jednostkę noszącą tytuł: Inwentarz kapituły Opatów, w której znajdują się tłumaczenia niektórych protokołów kapituły opatowskiej oraz wyciągi z księgi Acta Vicanorum⁵⁰, jak i jednostka Spis starych dokumentów kolegiaty opatowskiej, która na 156 stronach zawiera przepisane i przetłumaczone dokumenty pergaminowe przechowywane w Archiwum Kapituły Kolegiaty Opatów⁵¹, oraz jednostkę o tytule: Księga odpisów protokołów posiedzeń kapituły opatowskiej od 1848 do początku XX w.⁵².

Zespół Archiwum Kapituły Opatów liczy 53 j.a. (około 0,60 m.b.) z lat 1516-1975, i jest podzielony na Działy (Dz.) oraz Części (Cz.). Każda jednostka archiwalna ma nadaną sygnaturę oraz pieczęć własności (tj.: Archiwum Kapituły Opatów lub Archiwum Parafii Opatów). Sygnatury najczęściej zawierają numer Działu, następnie numer Części, numer Rozdziału (R. lub Rozdz.) oraz Numer (Nr).

Najbardziej ciekawym i cennym są: Działy I i II zawierające najstarsze dokumenty. Dział I zawiera księgi protokołów posiedzeń kapituły, odpisy protokołów, księgi posiedzeń kapituły mniejszej.

W trakcie kwerendy do niniejszej pracy stwierdzono, że spośród ksiąg zachowała się jedynie księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1762-1822⁵³, oraz statuty i protokoły zebrań kapituły za lata 1848-1972⁵⁴. Ponadto zachowała się teczka z protokołami posiedzeń kapituły opatowskiej za lata 1762-1763⁵⁵. Dwie najstarsze księgi posiedzeń kapituły opatowskiej z lat 1562-1705 i 1705-1760 przy opisywaniu niniejszego zasobu archiwalnego nie zostały odnalezione⁵⁶.

Pierwsza z nich księga protokołów z okresu 1822-1947 już w trakcie porządkowania archiwum w latach 70 XX w. była poszukiwana przez ks. L. Figarskiego.

⁴⁸ Tamże, s. 40.

⁴⁹ AKKO, AKO, brak sygn., Katalog książek wg autorów z 1920 r.; AKKO, AKO, brak sygn., Katalog książek Biblioteki parafialnej Opatów sporządzonej przez ks. L. Figarskiego.

⁵⁰ AKKO, AKO, Cz. IV, Dz. I, R. 1, Inwentarz kapituły Opatów.

⁵¹ AKKO, AKO, Cz. IV-A, R. 2, Nr 3, Spis starych dokumentów kolegiaty opatowskiej.

⁵² AKKO, AKO, Cz. IV, R. 1, Nr 7, Księga odpisów protokołów posiedzeń kapituły opatowskiej od 1848 do początku XX w.

⁵³ AKKO, AKO, Dz. I-A, Nr 3, Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1762-1822.

⁵⁴ AKKO, AKO, Cz. II, Dział II, Rozdz. 1, Nr 7, Acta Kapituły Opatów. Statuty i protokoły (pojedyncze) zebrań kapituły (i innych czynności) 1848-1972.

⁵⁵ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 1, Nr 4, Protokoły posiedzeń kapituły opatowskiej (1762-1763), b.p.

⁵⁶ Ks. W. Gałązka podaje w swej pracy pięć ksiąg protokołów sesji kapitulnych: Dz. I-A, Nr 1 – Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1562-1705, Dz. I-A, Nr 2 – Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1705-1760, Dz. I-A, Nr 3 – Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1762-1822. Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1822- do około 1947 r., która zaginęła, Księga protokołów od 1961 r. do której wpisano również kilka zachowanych protokołów z XIX w. Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 11, 182-183.

Została ona wcześniej wypożyczona przez ks. Aleksandra Bastrykowskiego do pracy nad dziejami kolegiaty św. Marcina w Opatowie i jej kapituły. Poszukiwania swe ks. Figarski rozpoczął m.in. w klasztorze o.o. Cystersów w Wąchocku, gdzie po śmierci ks. Bastrykowskiego zostały zdeponowane jego rzeczy, oraz w kościele w Kunowie gdzie zmarły był proboszczem. Poszukiwania te niestety nie przyniosły rezultatu, księga ta do dnia dzisiejszego nie została odnaleziona⁵⁷.

Zachowana księga protokołów posiedzeń kanoników opatowskich sporządzonych w okresie 1762-1822 zawiera 449 stron⁵⁸.

Protokoły posiedzeń to bogate źródło do poznania m.in.: wewnętrznego życia korporacji, a więc zatwierdzania uchwał, ustalania terminów sesji, przewodnictwo obrad kapituły, recepcję nowych członków, ich wybór i odwołania, rozliczanie z działalności urzędników kapitułnych (m.in. prokuratora), urzędowe kontakty kapituły z innymi kościelnymi osobami prawnymi, władzą państwową, udział kanoników w życiu kościelnym i państwowym. Księga ta zawiera również inwentarze stanu dóbr kościoła, kapituły i jej poszczególnych prebend, stan archiwum i biblioteki oraz określone zasady korzystania z tychże. Statuty określały dyscyplinę wewnętrzną kapituły; zakres obowiązków poszczególnych członków, obowiązek uczestnictwa z sesjach generalnych, zachowania tajemnicy obrad kapitułnych. Księgi posiedzeń zawierają także dekrety reformacyjne biskupów oraz zarządzenia władzy diecezjalnej. Księga protokołów za lata 1762-1822 zawiera dekret reformacyjny bpa Kajetana Ignacego Sołtyka wydany 18 lutego 1762 r.⁵⁹. Dekret reformacyjny bpa Adama Prospera Burzyńskiego z 1828 r. zachował się w Aktach korespondencji dziekana kapituły opatowskiej⁶⁰. Protokoły traktowały także o sprawach związanych z kultem i duszpasterstwem w parafii opatowskiej, a więc określały porządek nabożeństw w kościele, obowiązki chórów kanoników niższego duchowieństwa, zasady sprawowania liturgii. W protokołach mowa jest również o działalności szpitala, szkoły parafialnej oraz bractw religijnych. Problemy materialne kapituły czyli sprawy związane z: uposażeniem członków kapituły, wikariuszy, dzierżaw folwarków, utrzymaniem świątyni, stanem materialnym innych kościołów w Opatowie podległych kapitule to kolejny aspekt zawierający się w protokołach sesji kapitułnych.

Przy kolegiacie św. Marcina istniała także jako odrębna korporacja, zgromadzenie wikariuszy zwanych kapitułą mniejszą (*capitulum minoris*). Zorganizowana na wzór kapituły opatowskiej, posiadała odrębny majątek, wewnętrzną organizację, odbywała własne posiedzenia pod przewodnictwem dziekana lub jego pełnomocnika. Pozostałością po tychże posiedzeniach piątkowych, a od połowy XVIII w. sobotnich, jest księga posiedzeń kapituły mniejszej z lat 1776-1803⁶¹.

⁵⁷ AKKO, AKO, Cz. II, Dział II, R.2, Nr 1, Życiorysy itp. spis. Personalna członków kapituły Opatów. 1859-1972, b.p.

⁵⁸ AKKO, AKO, Dz. I-A, Nr 3, Księga protokołów kapituły opatowskiej za lata 1762-1822.

⁵⁹ AKKO, AKO, Dz. I-A, Nr 3, op. cit., s. 30-58.

⁶⁰ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 10, Akta korespondencji dziekana kapituły opatowskiej. 1839-1970, s. 18.

⁶¹ AKKO, AKO, Dz. I-A, Nr 4, Acta V[ic]anorum] Capituli Minoris Ecclesiae Collegiatae Opatoviensis ab Anno Dni 1776 conscripta; Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 352.

Ze szczególną dbałością przechowywano w archiwum kolegiackim dokumenty pergaminowe wystawiane dla kapituły i jej kościoła. Dział II zawiera wiele oryginalnych dokumentów powstałych w okresie od XVI w. o dużym znaczeniu dla historii miasta, parafii opatowskiej i okolic, których wystawcami byli papież, arcybiskupi, kardynałowie, biskupi, królowie, książęta⁶². Wśród dokumentów papieskich należy wymienić: dokument pergaminowy papieża Leona X z 17 lutego 1516 r. Jest to akt przeniesienia prawa patronatu nad kapitułą opatowską na kanclerza Krzysztofa Szydłowieckiego i jego następców. Dokument spisany jest na pergaminie w języku łacińskim⁶³. Bulla Klemensa XIII udzielająca odpustu bractwu św. Józefa parafii Grocholice. Pergamin z 1762 r. spisany w języku łacińskim⁶⁴. Bulla papieża Klemensa XIII udzielająca odpustu zupełnego dla kolegiaty opatowskiej na 10 lat. Dokument pergaminowy z 22 maja 1765 r. spisany został w języku łacińskim⁶⁵. Bulla Jana XXIII potwierdzająca wybór ks. Stanisława Szczepaniaka na kanonika kapituły opatowskiej. Dokument z 1957 r.⁶⁶. Nominacja na kustosa dla kanonika Walentego Starzomskiego wystawiona w 1929 r. przez papieża Piusa XI⁶⁷. Nominacja ks. Jana Węglińskiego proboszcza parafii Szydłowiec na kanonika kapituły opatowskiej przez papieża Piusa XII w 1949 r.⁶⁸. Wśród dokumentów arcybiskupów i biskupów należy wymienić: dokument bpa krakowskiego Jana z Konar określający obowiązki duchowieństwa kolegiaty opatowskiej. Pergamin spisany w 1519 r. w języku łacińskim⁶⁹. Dokument papierowy arcybiskupa Renatus Franciscus Renou z Tours dotyczący przekazania części relikwii św. Marcina biskupa dla kolegiaty opatowskiej na prośbę ks. Władysława Fudalewskiego. Dokument z 1909 r. spisany w języku łacińskim wraz z pieczęcią⁷⁰. Dokument kard. Tomasza Struga z 1527 r. udzielający odpustu dla kolegiaty opatowskiej, spisany na pergaminie w języku łacińskim⁷¹. Dokument bpa krakowskiego Piotra Tomickiego ustanawiający dwóch altarzystów przy kolegiacie opatowskiej z 1535 r. Jest to pergamin w języku łacińskim⁷². Dokument bpa krakowskiego Piotra Gembickiego z 18 lipca 1653 r. zatwierdzający zapis Alberta Juszkii w wysokości 10 tys. florenów z odsetkami na rzecz kolegiaty opatowskiej na odprawianie nabożeństw. Perga-

⁶² Wójcik, *Archiwum i biblioteka*, s. 18; Gałązka, *Kapituła Kolegiacka*, s. 184.

⁶³ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 2, Bulla Leona X z 1516 r..

⁶⁴ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 23. Bulla papieża Klemensa XIII z 1762 r.. Dokument ów posiada taką samą sygn. jak w/w ugoda.

⁶⁵ AKKO, AKO, Dz. II, Nr, 26, Bulla Klemensa XIII z 1765 r.

⁶⁶ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 32, Bulla Jana XXIII z 1957 r..

⁶⁷ AKKO, AKO, Cz. IV a B, Rozdz. IV A, Akta - pisma papieża i Stolicy Apostolskiej. Nominacja Papieża Piusa XI z 1929 r..

⁶⁸ AKKO, AKO, Cz. IV a B, Rozdz. IV A, Akta - pisma papieża i Stolicy Apostolskiej, Nominacja papieża Piusa XII z 1949 r.

⁶⁹ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 14, Dokument bpa Jana z Konar z 1519 r..

⁷⁰ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 30, Dokument abp. Renatus Franciscus Renou z Tours z 1909 r., w: AKKO, AKO, Cz. IV, R. 6, Biskupi Diecezji Krakowskiej.

⁷¹ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 4, Dokument kard. Tomasza Struga z 1527 r.

⁷² AKKO, AKO, Dz. II, Nr 6, Dokument bpa Piotra Tomickiego z 1535 r.

min oprawny w białą skórę, spisany w języku łacińskim⁷³. Dokument bpa krakowskiego Kajetana Ignacego Sołtyka potwierdzający indult papieża Klemensa XIII. Pergamin spisany w Kielcach 8 listopada 1765 r. w języku łacińskim⁷⁴, oraz przywilej tegoż samego biskupa z 30 sierpnia 1777 r. nadający kanonikom opatowskim prawo noszenia fioletowego mantoletu. Pergamin spisany w języku łacińskim z pieczęcią⁷⁵.

Kolejną grupę dokumentów tworzą dokumenty królewskie. Dokument króla Zygmunta I zatwierdzający zapis testamentowy w kwocie 250 florenów Melchiora Sobka na rzecz kolegiaty opatowskiej z 1537 r. Pergamin w języku łacińskim⁷⁶. Dokument króla Zygmunta III Wazy przyznający kapitulie prawo do wsi Marcinkowice i Jurkowie nadany przez Władysława III w 1440 r. Pergamin spisany w 1595 roku w języku łacińskim⁷⁷. Dokument Jana II Kazimierza z 1652 r. potwierdzający prawo kapituły opatowskiej do wsi Marcinkowice i Jurkowie, nadany przez Władysława III w 1440 r. Dokument pergaminowy spisany w języku łacińskim⁷⁸. Następną grupę dokumentów tworzą dokumenty książęce. Wśród nich: przywilej nadany przez księcia Józefa Lubomirskiego dla cechu rzemiosła krawieckiego dla mieszczan z Denkowa. Pergamin spisany w języku polskim, w 1912 r. ofiarował kapitulie opatowskiej ks. Jan Wiśniewski⁷⁹. Dokument księcia Konstantego Ostrońskiego z 1569 r. oraz Mikołaja Radziwiłła zatwierdzający prawa i zwyczaje cechu kupców i karczmarzy z 1569 r. spisany w języku polskim⁸⁰. Dokument Władysława Dominika księcia na Ostrogu i Zasławiu hrabiego tarnowskiego – koniuszego koronnego, który wyznaczył bernardynom w Opatowie doroczną daninę w naturze. Pergamin z 20 września 1638 r. spisany w języku polskim⁸¹. Dokument księcia Dymitra Korybuta Wiśniowieckiego potwierdzający prawa cechowi krawieckiemu w Opatowie. Pergamin z 7 maja 1678 r. spisany w języku polskim⁸². Ugoda z cechami kupieckimi Moska Heršlovica. Dokument ten pochodzi z 23 kwietnia 1759 r., spisany w języku polskim⁸³.

Wszystkie archiwa kapitulne posiadają zbiory korespondencji zawierające listy przychodzące oraz kopie pism wychodzących⁸⁴. W archiwum kapitulnym w Opatowie przechowywane są trzy j.a. z korespondencją. W jednostce o nazwie

Akta, dokumenty kapituły katedry sandomierskiej z lat 1863-1975 znajduje się głównie korespondencja kapituły katedralnej w Sandomierzu m.in. do prałata Władysława Fudalewskiego dziekana dekanatu opatowskiego, Statuta Illustrissimi Capituli Cathedralis Sandomiriensis z 1931 r., pismo w sprawie przywileju nadanego kapitulie katedralnej w Sandomierzu przez papieża Piusa XI w 1935 r. na noszenie mantoletu fioletowego przez kanoników sandomierskich podczas nabożeństw chórowych⁸⁵. Jednostka o nazwie Korespondencja konsystorza i kurii diecezji sandomierskiej zawiera pisma kierowane do kapituły kolegiackiej w Opatowie w latach 1844-1971. Wśród nich zachowały się m.in.: listy ks. L. Figarskiego dotyczące uporządkowania archiwum kapituły opatowskiej⁸⁶. W jednostce o nazwie Akta biskupów sandomierskich zachowały się głównie pisma biskupów sandomierskich do kapituły opatowskiej z lat 1845-1971. Są to głównie promocje, instalacje na wakujące kanonie, zaproszenia m.in. kanoników opatowskich do Komitetu Honorowego Kongresu Eucharystycznego Diecezji Sandomierskiej w 1932 r., czy też biskupów sandomierskich na uroczystości 11 listopada, prośba kapituły opatowskiej o nadanie znaku honorowego (dystyngtorium), pisma biskupa Jana Lorka do kapituły opatowskiej w sprawie dyspens od obowiązków cięższych na kapitulę, oraz odpisy pism dotyczących stroju kanoników opatowskich z lat 70 XX w.⁸⁷.

W aktach korespondencji dziekana kapituły opatowskiej z lat 1839-1970 zachowało się 88 pism wychodzących i przychodzących do kancelarii dziekańskiej. Są to m.in.: zaproszenia rosyłane na różnego rodzaju uroczystości religijne, usprawiedliwienia nieobecności na posiedzeniach kapituły, korespondencja dotycząca kupna-sprzedaży gruntów, listy w sprawie organizacji posiedzeń kanoników, wykazy kadencji, porządek nabożeństw, prośby o prezenty na wakujące kanonie, nominacje, pochwały, napomnienia księży, podziękowania za zaproszenia, życiorysy niektórych kanoników opatowskich⁸⁸.

Systematyczne spisywanie ruchomości, dokumentowanie stanu budynków było obowiązkiem, który prawodawcy diecezjalni nakładali na plebanów, a o którym pamiętać mieli również dziekani i wizytatorzy⁸⁹.

W Archiwum Kapituły Opatów zachował się zbiór ksiąg rachunkowych (*percepta expensa*) obejmujących wykazy dochodów i wydatków kapituły opatowskiej, wspólnej masy majątkowej oraz zestawienia nadzwyczajnych wpływów lub wydatków związanych m.in. z utrzymaniem kolegiaty oraz jej remontami. W kolegiacie obok księgozbioru i archiwum przechowywano zbiór sprzętu liturgicznego oraz innych cennych przedmiotów, z których część znajdowała się w zakrystii

⁸⁵ AKKO, AKO, Cz. IV, R.9, Nr 1, Akta, dokumenty Kapituły Katedry Sandomierskiej z lat 1863-1975.

⁸⁶ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 8, Akta korespondencji konsystorza i kurii diecezji sandomierskiej. 1844-1971.

⁸⁷ AKKO, AKO, Cz. IV, R.7, Akta Biskupów Sandomierskich. 1845-1971.

⁸⁸ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 10, Akta korespondencji dziekana kapituły opatowskiej do księży (wzajemnie). 1839-1970; AKKO, AKO, Cz. VIII, Dz. II, Rozdz. 7, Nr 1, Akta korespondencji z lat 1909-1958.

⁸⁹ Kowalski, *Znaczenie archiwów*, s. 42.

⁷³ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 17, Dokument bpa Piotra Gembyckiego z 1653 r., w: AKKO, AKO, Cz. IV, R. 6, Biskupi Diecezji Krakowskiej.

⁷⁴ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 27, Dokument bpa Kajetana Ignacego Sołtyka z 1765 r..

⁷⁵ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 28, Przywilej bpa Kajetana Ignacego Sołtyka z 1777 r.

⁷⁶ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 8, Dokument króla Zygmunta I z 1537 r..

⁷⁷ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 13, Dokument króla Zygmunta III z 1595 r..

⁷⁸ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 16, Dokument Jana Kazimierza z 1652 r..

⁷⁹ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 9, Przywilej ks. Józefa Lubomirskiego, brw.

⁸⁰ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 11, 12, Dokumenty ks. Konstantego Ostrońskiego i Mikołaja Radziwiłła z 1569 r.

⁸¹ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 15, Dokument ks. Władysława Dominika Ostrońskiego z 1638 r., w: AKKO, AKO, Cz. IV, R. 6, Biskupi Diecezji Krakowskiej.

⁸² AKKO, AKO, Dz. II, Nr 19, Dokument ks. Dymitra Korybuta Wiśniowieckiego z 1678 r..

⁸³ AKKO, AKO, Dz. II, Nr 23. Ugoda z cechami kupieckimi Starozakonnego Moska Heršlovica z 1759 r., [w] AKKO, AKO, Cz. IV, R. 6, Biskupi Diecezji Krakowskiej.

⁸⁴ Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów*.

bądź w skarbcu (*thesaurus capituli*). Niejednokrotnie już w średniowieczu dokonywano spisu zawartości skarbcia i zakrystii w księgach inwentarzowych. Do tej grupy archiwaliów zaliczamy m.in.: inwentarz kapituły opatowskiej z 1799 r.⁹⁰, księgę inwentarzową kapituły i parafii opatowskiej z 1801 r.⁹¹, inwentarze kolegiaty z lat: 1823⁹², 1830⁹³, 1861⁹⁴, 1863⁹⁵, 1866-1869⁹⁶, 1887⁹⁷, 1908⁹⁸; wykazy dochodów kapituły opatowskiej z 1864 r. oraz różnego rodzaju rachunki z lat 1824-1890⁹⁹, księgę rozchodów kolegiaty opatowskiej z lat 1911-1932¹⁰⁰, inwentarz z lat 1918-1933¹⁰¹, księgę przychodów i rozchodów kapituły opatowskiej z lat 1919-1943¹⁰² oraz inwentarz włóści kościelnej i beneficjalnej kościoła św. Marcina w Opatowie z 1932 r.¹⁰³. Z Działu V zachowały się tylko dwie j.a. dotyczące zarządzeń i rozporządzeń władzy państwowej i kościelnej z lat 1810-1832 (jednostki o tytułach: Zarządzenia władz państwowych 1810-1822 oraz Rozporządzenia władzy Rządowej i duchow[nej] z lat 1823-1832)¹⁰⁴.

Zespół o nazwie Archiwum Parafii Opatów (APO) składa się ze 109 j.a. (4,75 mb.) z lat 1615 - 1970, w tym księgi metrykalne zajmują 72 j.a. (2,74 m.b.); pozostałe akta zawierają 37 j.a. (2,28 m.b.).

Cenny materiał do poznania dziejów parafii opatowskiej zawierają księgi kasowe, księgi wydatków, księgi protokołów posiedzeń i czynności takich organizacji kościelnych jak: Trzeci Zakon św. Franciszka, Bractwa Różańcowego, kółek różańcowych, „Caritas”. W zespole tym zachowały się m.in.: Akta Tercjarzy z parafii opatowskiej z lat 1922-1927¹⁰⁵, Kronika tercjarzka III Zakonu parafii opat-

towskiej z 1922 r.¹⁰⁶, Księga nowicjaska Trzeciego Zakonu św. Franciszka z lat 1939-1943¹⁰⁷, Księga główna braci i siostr Trzeciego Zakonu w Opatowie z 1927 r.¹⁰⁸, Księga protokołów walnych i zebrań zarządu III Zakonu z lat 1929-1935¹⁰⁹, Księga protokołów zebrań Trzeciego Zakonu św. Franciszka z lat 1935-1939¹¹⁰, Akta zgromadzenia III Zakonu z lat 1936-1939, gdzie znajdują się pisma dotyczące rekolekcji z lat 1936-1969¹¹¹ oraz Księgi kasowe Trzeciego Zakonu z lat 1923-1927¹¹² i 1936-1944¹¹³. Archiwalia dotyczące Bractwa Różańcowego zachowały się od roku 1710 do 1939: księga arcybractwa Różańca Świętego z lat 1710-1803 (odnowiona w 1858 r.)¹¹⁴, akta z lat 1826-1873¹¹⁵ oraz księgi dochodów i wydatków z lat 1852¹¹⁶ oraz księga kasowa kółek różańcowych w parafii Opatów z lat 1930¹¹⁷ i 1932-1939¹¹⁸. Z dokumentów dotyczących działalności „Caritas” w parafii opatowskiej zachowały się: księga zapomóg z lat 1943-1944¹¹⁹, księga protokołów posiedzeń zarządu „Caritas” w Opatowie z lat 1946-1950¹²⁰ oraz korespondencja z lat 1946-1947¹²¹.

Archiwa parafialne posiadają także akta majątkowe i finansowo – gospodarcze różnej treści, zarówno w formie ksiąg, jak i facykułów akt luźnych¹²². Archiwum Parafialne w Opatowie jest w posiadaniu ksiąg kasowych, rachunków finan-

¹⁰⁶ AKKO, APO, Dz. VI-c, III Zak., Nr 5, Kronika tercjarzka z r. 1922.

¹⁰⁷ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. I-a, Nr 2, Księga nowicjaska Trzeciego Zakonu św. O. Franciszka w parafii Opatów z lat 1939-1943.

¹⁰⁸ AKKO, APO, Dz. VI-c, III Zak., Nr 1, Księga główna braci i siostr III Zakonu w Opatowie z 1927 r.

¹⁰⁹ AKKO, APO, Dz. VII, Nr 3, Księga protokołów walnych i Zarządowych zebrań III Zakonu Parafii opatowskiej w Opatowie. 1929-1935.

¹¹⁰ AKKO, APO, III Zak., Nr 4, Księga protokołów zebrań III Zakonu św. Franciszka parafii Opatów z lat 1935-1939.

¹¹¹ AKKO, APO, Dz. I, Zakony, R. 1, Akta zgromadzenia [III] Zakonu (męskie, żeńskie) z lat 1936-1939.

¹¹² AKKO, APO, Dz. VI, III Zak., Nr 6, Księga kasowa III Zakonu. Opatów. 1923-1927.

¹¹³ AKKO, APO, Dz. VI-c, III Zak., Nr 7, Główna księga kasowa przychodu i rozchodu III Zakonu o. Franciszka parafii opatowskiej Opatowie. 1936-1944.

¹¹⁴ AKKO, APO, Dz. VI-a, Nr 1, Księga arcybractwa Różańca Świętego kościoła kolegiaty Opatowskiej. 1710-1803.

¹¹⁵ AKKO, APO, Nr 2, Br., Róż., Akta i Dowody Bractwa Różańcowego przy kościele kolegiaty opatowskiej 1826-1873.

¹¹⁶ AKKO, APO, Dz. VII-a, Br. Róż., Nr 4, Książka dochodu i wydatku Br[actwa] Różańcowego Przy Kościele kolegiacie oraz Parafialnym Opatowskim występującego w Roku 1852 sporządzone.

¹¹⁷ AKKO, APO, Dz. VII, Nr 5, Księga kasowa kółek Różańcowych w parafii Opatów. 1930.

¹¹⁸ AKKO, APO, Dz. II, Nr 6, Księga kasowa kółek Różańcowych w parafii opatowskiej. 1932-1939.

¹¹⁹ AKKO, APO, Dz. VII, Nr 12, Księga zapomóg [wydawanych osobom ubogim] z lat 1943-1944.

¹²⁰ AKKO, APO, Nr 5, Księga protokołów posiedzeń zarządu Caritas w Opatowie z lat 1946-1950.

¹²¹ AKKO, APO, Dz. VII Caritas, Nr 10, Korespondencja. Caritas – Opatów. 1946-1947.

¹²² Kufel, *Kancelaria registratura i archiwum parafialne*, s. 42.

⁹⁰ AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 1, Inwentarz kapituły opatowskiej z 1799 r.

⁹¹ AKKO, AKO, Dz. III, Nr 2, Oryginał Consignationum Iurium Realitatum Summarum Servitutum tum Inventarium Ac Ecclesiam Collegiatam et Parochialem Opatoviense [nei] Ac Capitulum Opatoviense spectantium.

⁹² AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 4, Inwentarz z 1823 r.

⁹³ AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 5, Inwentarz z 1830 r.

⁹⁴ AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 6, Inwentarz z 1860 r.

⁹⁵ AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 7, Inwentarz z 1863 r.

⁹⁶ AKKO, AKO, Dz. III, Nr 3, Summarum ad Ecclesiam Collegiatam et Parochialem in Oppido Opatov. 1866-1869.

⁹⁷ AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 8, Inwentarz z 1887 r.

⁹⁸ AKKO, AKO, Dz. IV, Nr 10, Inwentarz z 1908 r.

⁹⁹ AKKO, AKO, Cz. IV, R. 13, Nr 3, Akta Prześwieconej Kapituły Opatowskiej. 1824-1890.

¹⁰⁰ AKKO, AKO, Dz. IV, Cz. VIII, Nr 6, Liber Expensorum Collegiatae Opatoviensis. 1911-1932.

¹⁰¹ AKKO, AKO, Cz. V, R. 1, Nr 4, Inwentarz kapituły Opatów. 1918-1933, dokonany przez ks. Leona Figarskiego.

¹⁰² AKKO, AKO, Cz. IV, R.13, Liber Expensorum Capituli Collegiatae Opatoviensis. 1919-1943.

¹⁰³ AKKO, AKO, Dz. IV, Inw., Nr 15, Inwentarz włóści kościelnej beneficjalnej kościoła św. Marcina kolegiackiego i parafialnego w Opatowie. 1932 rok.

¹⁰⁴ AKKO, AKO, Dz. V, Nr 12, Zarządzenia władz państwowych. 1810-1822; AKKO, AKO, Dz. V, Nr 13, Rozporządzenia władzy Rządowej i duchow[nej] z lat 1823-1832.

¹⁰⁵ AKKO, APO, Dz. VII-c, Nr 8, Akta Tercjarzy z parafii opatowskiej z lat 1922-1927.

sowych parafii opatowskiej z lat: 1791¹²³, 1819-1859¹²⁴, rejestrów i wydatków z akcydensów kościelnych z lat 1828-1834¹²⁵, księgi ofiar i wydatków związanych z restauracją kolegiaty z lat 1884-1890¹²⁶, dochodów parafialnych, rachunków za służbę domową z lat 1918-1927¹²⁷, wpływów z lat 1911-1921¹²⁸, wpływów i wydatków z lat 1911-1924¹²⁹, kwitów z lat 1921-1927¹³⁰, książki rachunkowej parafii Opatów z lat 1933-1943¹³¹, rachunków z lat 1936-1942¹³², księgi rachunkowej z lat 1937-1939¹³³, dochodów i wydatków parafii opatowskiej z lat 1945-1949¹³⁴, księgi rachunkowej z lat 1949-1953¹³⁵, dochodów z lat 1952-1957¹³⁶, książki kasowej parafii opatowskiej z lat 1954-1957¹³⁷, książek rachunkowych z lat: 1962¹³⁸, 1964¹³⁹, 1965¹⁴⁰, 1966¹⁴¹, 1968¹⁴².

Odrębnym działem Archiwum Parafii Opatów są księgi metrykalne. Zbiór obejmuje księgi chrztów, małżeństw i zmarłych. Na ogół zachowany jest ciąg chronologiczny w poszczególnych zbiorach ksiąg metrykalnych parafii, niekiedy jednak zdarzają się luki obejmujące kilka lub kilkanaście lat, czasem zaś daty „zachodzą” na siebie.

¹²³ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1-B, Nr 1, Notata quedam Admondum Reverendorum Viciorum Ecclesiae Collegiatæ Opatoviensis scilicet Percepta Carbonae seu accidentium Expendarum enundem Absolutno missarum turnatim, Venditio Decimarum, receptio pensum in hoc Libri opere contenta Anno Domini 1791 ichoata Opathovie.

¹²⁴ AKKO, APO, Nr 4, Dochód z Pokładnego Percepta [...] 1819-1859.

¹²⁵ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1/b, Nr 3, Książka Podzwonnego i Świata. 1828-1834.

¹²⁶ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1/b, Nr 4, Księga ofiar na wewnętrzną restaurację Kolegiaty. 1884-1890.

¹²⁷ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV-Rach.-kasa, R. 1B-ks. Rach, Nr 7, Dochody parafialne, rachunki za służbę domową. 1918-1927.

¹²⁸ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1, Wpływy-dochody-kwity. 1911-1924.

¹²⁹ AKKO, APO, Dz. IV, Nr 5, Wpływy – dochody – rozchody. 1911-1924.

¹³⁰ AKKO, APO, Dz. IV, R. 1-a, Nr 2, Kwity z lat 1921-1927.

¹³¹ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1-B, Nr 9, Książka rachunkowa parafii Opatów. 1933-1943.

¹³² AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 2-Wydz. Fin., Nr 1, Rachunki – podatki. 1936-1942.

¹³³ AKKO, APO, Dz. VII, [Księga rachunkowa]. 1937-1939.

¹³⁴ AKKO, APO, Dział IX, R. 1-B, Nr 10, Dochody i wydatki parafii Opatów za lata 1945-1949.

¹³⁵ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1/B, Nr 11, Księga rachunkowa parafii Opatów. 1949-1953.

¹³⁶ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, R. 1/a, Nr 4, Dochody z lat 1952-1957.

¹³⁷ AKKO, APO, Nr 12, Książka kasowa parafii Opatów z lat 1954-1957.

¹³⁸ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, Roz. 2, Nr 1, Księga rachunkowa dla kościelnych osób prawnych i zakonów w parafii Opatów. 1962 r.

¹³⁹ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, Roz. 2, Nr 3, Księga rachunkowa dla kościelnych osób prawnych i zakonów w parafii Opatów. 1964 r.

¹⁴⁰ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, Roz. 2, Nr 4, Księga rachunkowa dla kościelnych osób prawnych i zakonów w parafii Opatów. 1965 r.

¹⁴¹ AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, Roz. 2, Nr 5, Księga rachunkowa dla kościelnych osób prawnych i zakonów w parafii Opatów. 1966 r.

¹⁴² AKKO, APO, Cz. VIII, Dz. IV, Roz. 2, Nr 7, Księga rachunkowa dla kościelnych osób prawnych i zakonów w parafii Opatów. 1968 r.

Metryki ochrzczonych zachowały się z lat: 1615-1656¹⁴³, 1675-1717¹⁴⁴, 1708-1743¹⁴⁵, 1731-1765¹⁴⁶, 1762-1773¹⁴⁷, 1765-1788¹⁴⁸, 1773-1797¹⁴⁹, 1709-1797¹⁵⁰, 1798-1826¹⁵¹, 1826-1833¹⁵², 1828-1833¹⁵³, 1834-1843¹⁵⁴, 1844-1848¹⁵⁵, 1878-1884¹⁵⁶, 1839-1844¹⁵⁷, 1849-1852¹⁵⁸, 1863-1867¹⁵⁹, duplikat księgi z 1889 r.¹⁶⁰, 1889-1898¹⁶¹.

Księgi małżeństw obejmują lata: 1746-1771¹⁶², 1771-1797¹⁶³, 1798-1810¹⁶⁴,

¹⁴³ AKKO, APO, Dz. I, Nr 1, Księga Urodzonych za lata 1615-1656.

¹⁴⁴ AKKO, APO, Dz. I, Nr 2, Baptisatorum 1675-1717.

¹⁴⁵ AKKO, APO, Dz. I, Nr 3, Mertica Baptisatorum Ecclesiae Collegiae Opathoviensis ab Anno 1708-1743[3].

¹⁴⁶ AKKO, APO, Dz. I, Nr 4, Baptisatorum 1731-1765.

¹⁴⁷ AKKO, APO, Dz. I, Nr 6, Baptisatorum, 1762-1773.

¹⁴⁸ AKKO, APO, Dz. I, Nr 7, Metrica Villanor Ecclesiae Collegiatæ et Parochialis Opathoviensis Parochinotus Continens Nomina et Cognomina de Sacro [f]onte Renator [...] Sanctorum Patronom et Patronaru[...] Conscripta Anno Dni 1765-1788.

¹⁴⁹ AKKO, APO, Dz. I, Nr 8, Liber Baptisatorum de Oppido Ecclesiae Collegiatæ Opathoviensis Comperatus 1773 Anno 1797.

¹⁵⁰ AKKO, APO, Dz. I, Nr 9, Liber Baptisatorum de Villis Ecclesiae Collegiatæ Opathoviensis Comperatus Anno Dni 1709 Die January 1797.

¹⁵¹ AKKO, APO, Dz. I, Nr 10, Księga urodzonych w parafii Opatów od roku 1798-1826.

¹⁵² AKKO, APO, Dz. I, Nr 11, Księga Urodzonych w parafii Kolegiaty Opatowskiej zaczynająca się od 1826-1833.

¹⁵³ AKKO, APO, Dz. I, Nr 12, Liber Baptisatorum Ecclesiae Collegiatæ Parochialis Opathoviensis ab Anno 1828-1833.

¹⁵⁴ AKKO, APO, Dz. I, Nr 13, Księga Urodzonych Parafii Kolegiaty Opatowskiej poczynając od początku roku 1834 po koniec roku 1843.

¹⁵⁵ AKKO, APO, Dz. I, Nr 15, Księga akt Urodzonych parafii Opatów 1844-1848.

¹⁵⁶ AKKO, APO, brak sygn., Księga Urodzonych parafii Opatów. 1878-1884.

¹⁵⁷ AKKO, APO, Nr 15, Liber Baptisatorum Parachiae Opathoviensis ad Die 10 Martii 1839 Anni usque 1844.

¹⁵⁸ AKKO, APO, Nr 16, Księga Urodzonych w parafii Opatów 1849-1852.

¹⁵⁹ AKKO, APO, Nr 18, Akta Urodzonych 1863-1867.

¹⁶⁰ AKKO, APO, Nr 18(b), Akta Urodzonych (Duplikat) 1889.

¹⁶¹ AKKO, APO, Nr 24, Liber Baptisatorum In Ecclesia Opatoviensi in Anno 1889-1895.

¹⁶² AKKO, APO, R. 1, Liber Copulatorum 1746-1771.

¹⁶³ AKKO, APO, R. 2, [Liber] Copulatorum die 1771 ad finem Anni 1797.

¹⁶⁴ AKKO, APO, N. 3, Metryka Zaślubionych, 1798-1810.

1810-1811¹⁶⁵, 1815¹⁶⁶, 1826-1841¹⁶⁷, 1829-1832¹⁶⁸, 1839-1855¹⁶⁹, 1842-1851¹⁷⁰, 1852-1867¹⁷¹, 1868-1881¹⁷².

Księgi zmarłych zachowały się z lat: 1696-1730¹⁷³, 1713-1778¹⁷⁴, 1746-1761¹⁷⁵, 1761-1788¹⁷⁶, 1788-1797¹⁷⁷, 1799-1826¹⁷⁸, 1826-1833¹⁷⁹, 1828-1833¹⁸⁰, 1834-1844¹⁸¹, 1839-1849¹⁸², 1845-1850¹⁸³, 1851-1864¹⁸⁴, 1865-1874¹⁸⁵, 1875-1881¹⁸⁶, 1822-1888¹⁸⁷, 1886-1889¹⁸⁸, 1889¹⁸⁹, 1891-1894¹⁹⁰, 1895-1910¹⁹¹. Zachowała się również grupa duplikatów, czyli ksiąg, które podzielone na trzy części, stosownie do trzech rodzajów akt zawierają spisy ochrzczonych, zaślubionych i zmarłych¹⁹²

¹⁶⁵ AKKO, APO, N. 4, Akta Małżeństw, 1810-1811.

¹⁶⁶ AKKO, APO, N. 5, Akta Małżeństw z Roku 1815.

¹⁶⁷ AKKO, APO, N. 7, Księga Akt Małżeństw [...] Parafii Kolegiaty Opatowskiej zaczynająca się od roku 1826 zamykająca się końcem 1841 [roku].

¹⁶⁸ AKKO, APO, N. 8, Liber Copulatorum Ecclesiae Collegiatae Parochialis Opatoviensis Ab Anno 1829-1832.

¹⁶⁹ AKKO, APO, N. 9, Liber Copulatorum ab Anno 1839-1855.

¹⁷⁰ AKKO, APO, N. 10, Księga Akt Małżeństw Parafii Opatów rozpoczęta w roku 1842 do 1851.

¹⁷¹ AKKO, APO, N. 11, Akta Małżeństw w parafii Kolegiaty Opatowskiej. 1852-1867.

¹⁷² AKKO, APO, N. 12, Akta Małżeństw parafii Opatów. 1868-1881.

¹⁷³ AKKO, APO, N. 1, Mortuorum ab [...] Anni 1696-1730.

¹⁷⁴ AKKO, APO, N. 2, [Księga] Zmarłych 1713-1778.

¹⁷⁵ AKKO, APO, N. 3, Mortuorum 1746-1761.

¹⁷⁶ AKKO, APO, N. 4, Metrica Mortuorum Anno Domini 1761 Comperata [1788].

¹⁷⁷ AKKO, APO, N. 5, [Metrica] Mortuorum 1788-1797.

¹⁷⁸ AKKO, APO, N. 6, Mertyka Zmarłych w Roku 1799 zaczęta do Roku 1826.

¹⁷⁹ AKKO, APO, N. 7, Księga Akt Zejścia w Parafii Kolegiaty Opatów zaczynająca się od Roku 1826 a kończąca się Rokiem 1833.

¹⁸⁰ AKKO, APO, N. 8, Liber Mortuorum Ecclesiae Collegiatae Parochialis Opatviensis Ab Anno 1828-1833.

¹⁸¹ AKKO, APO, N. 9, Księga Akt Zejścia Parafii Kolegiaty Opatowskiej. 1834-1844.

¹⁸² AKKO, APO, N. 10, Liber Mortuorum Parochiae Opatoviensis 1839-1849.

¹⁸³ AKKO, APO, N. 11, Księga Akt Zejścia Parafii Opatowskiej. 1845-1850.

¹⁸⁴ AKKO, APO, N. 12, Księga Zejścia Parafii Opatowskiej. 1851-1846.

¹⁸⁵ AKKO, APO, N. 13, Akta Zmarłych od Roku 1865-1874 w Parafii Opatów.

¹⁸⁶ AKKO, APO, N. 14, [Księga Zmarłych] 1875-1881.

¹⁸⁷ AKKO, APO, N. 16 Księga Zmarłych Parafii Opatów od 1822-1888.

¹⁸⁸ AKKO, APO, N. 17, Księga Zmarłych 1886-1889.

¹⁸⁹ AKKO, APO, N. 18a, Akta Zmarłych z 1889 rok w parafii Rz.-Kat. Opatów.

¹⁹⁰ AKKO, APO, N. 19, Księga aktów Zejść Rz[ymosko]-Kat[olickiej] Parafii Opatów za 1891-1894.

¹⁹¹ AKKO, APO, N. 20, Liber Mortuorum Parafii Opatów. 1895-1910.

¹⁹² Kufel, *Kancelaria, registratura i archiwum parafialne*, s. 67.

z lat: 1810-1811¹⁹³, 1812¹⁹⁴, 1813¹⁹⁵, 1814¹⁹⁶, 1816¹⁹⁷, 1817¹⁹⁸, 1818¹⁹⁹, 1819²⁰⁰, 1820²⁰¹, 1821²⁰², 1822²⁰³, 1823²⁰⁴, 1824²⁰⁵, 1825²⁰⁶, oraz repertorium urodzonych i zmarłych z lat 1881-1886²⁰⁷. Brak ksiąg z lat 1815, 1826-1880.

Z serią metrykalną łączą się księgi zapowiedzi o zamierzonych małżeństwach oraz egzaminach przedślubnych. W Archiwum Parafii Opatów znajdują się takie księgi z lat 1926-1936²⁰⁸, 1936-1947²⁰⁹, 1947-1955²¹⁰, 1962-1970²¹¹. Księgi egzaminów przedślubnych zachowały się z lat: 1925-1927²¹², 1930-1936²¹³, 1936-1940²¹⁴, 1940-1942²¹⁵, 1946-1947²¹⁶.

Archiwum kapituły w Opatowie przechowywane jest od XV w. w skarbcu dobudowanym do kościoła św. Marcina przy ul. S. „Grotta” Roweckiego 8 w Opatowie. Archiwum to zachowuje charakter archiwum historycznego²¹⁷. Akta udostępniane są indywidualnie w celach naukowych, utrudnieniem jest jednak brak pracowni naukowej oraz pomocy archiwalnych, zwłaszcza inwentarzy archiwalnych.

Kapituła opatowska istniejąc nieprzerwanie od ponad ośmiu wieków, należy do najstarszych polskich kapituł kolegiackich. Poprzez swoją działalność kanonicy opatowscy wytworzyli liczne serie akt, które są dzisiaj znakomitym źródłem

¹⁹³ AKKO, APO, N. 1, Akta Urodzonych, Zaślubionych i Zejścia z roku 1810, 1811.

¹⁹⁴ AKKO, APO, N. 2, Akta Urodzonych, Małżeństw i Zejścia z roku 1812.

¹⁹⁵ AKKO, APO, N. 3, Akta Urodzonych, Zaślubionych i Zmarłych z roku 1813.

¹⁹⁶ AKKO, APO, N. 4, Akta Urodzonych, Małżeństw i Zmarłych z roku 1814.

¹⁹⁷ AKKO, APO, N. 6, Akta Urodzonych, Małżeństw i Zejścia z roku 1816.

¹⁹⁸ AKKO, APO, N. 7, Akta Urodzonych, Małżeństw i Zejścia z roku 1817.

¹⁹⁹ AKKO, APO, N. 8, Akta Urodzenia, Zaślubienia i Zmarłych z roku 1818.

²⁰⁰ AKKO, APO, N. 9, Akta Urodzenia, Małżeństwa i Zejścia z roku 1819.

²⁰¹ AKKO, APO, N. 10, Akta Urodzenia, Zaślubienia i Zejścia w parafiach Kolegiaty Opatowskiej z Roku 1820.

²⁰² AKKO, APO, N. 11, Akta Urodzenia, Zaślubieni i Zejścia z Roku 1821.

²⁰³ AKKO, APO, N. 12, Akta, Urodzonych, Zaślubionych, Zmarłych z roku 1822.

²⁰⁴ AKKO, APO, N. 13, Akta Urodzonych, Zaślubionych i Zmarłych w Parafiach Kolegiaty Opatowskiej w roku 1823 wydarzonych.

²⁰⁵ AKKO, APO, N. 14, Akta Urodzonych, Zaślubionych, Zmarłych z Roku 1824.

²⁰⁶ AKKO, APO, N. 15, Akta Urodzenia, Zaślubienia i Zejścia z Roku 1825.

²⁰⁷ AKKO, APO, N. 21(19), Księga Urodzonych, Zmarłych 1881-1886 [Repertorium].

²⁰⁸ AKKO, APO, N. 1, Księga zapowiedzi przedślubnych w parafii Opatowskiej od roku 1924 do 1936

²⁰⁹ AKKO, APO, N. 3, Księga głoszonych zapowiedzi w Opatowie 1936-1947.

²¹⁰ AKKO, APO, N. 4, Księga zapowiedzi w parafii Opatów od 5 X 1947 roku do 25 IX 1955 roku.

²¹¹ AKKO, APO, N. 5, Księga zapowiedzi Parafii Opatów 1962-1970.

²¹² AKKO, APO, N. 1, Egzamin Przedślubny 1925-1927.

²¹³ AKKO, APO, N. 2/3, Egzamin Przedślubny 1930-1936.

²¹⁴ AKKO, APO, N. 4, Egzamin Przedślubny luty 1936 roku do maja 1940 r.

²¹⁵ AKKO, APO, N. 5, Księga Przedślubnego Egzaminu 1940-1942 (6VI).

²¹⁶ AKKO, APO, N. 6, Księga Przedślubnego Egzaminu 1946-1947.

²¹⁷ Wojciechowski, *Prawo archiwalne*, s. 130; Robótka, Ryszewski, Tomczak, *Archiwistyka*, s. 514-515.

do dziejów regionalnych. Słusznym wydaje się stwierdzenie ks. M. Zahajkiewicza, iż „kościelne zasoby archiwalne i biblioteczne zawierają ważne zabytki nie tylko dla poznania przeszłości Kościoła, ale i dla Polski, jak i dla kultury szeroko pojętej”²¹⁸. Księgi metrykalne zachowane w archiwum kapitulnym to także bezcenne źródło dla genealogów. Wiele z tych dokumentów nie przetrwało do naszych czasów, inne zaginęły, jak chociażby wspomniana Księga protokołów posiedzeń kapituły z lat 1822-1947. Na stan zachowania archiwaliów duży wpływ miały warunki, w jakich były one przechowywane, a najczęściej takim miejscem był skarbiec kościoła. W ciągu wieków dokumentacja ta została znacznie uszczuplona lub rozproszona z powodu licznych wojen, rozbiorów, pożarów świątyni oraz na skutek wypożyczenia dokumentów.

Stan zachowania akt przechowywanych w Archiwum Kapituły Kolegiackiej w Opatowie jest różny. Najstarsze z nich wymagają konserwacji m.in.: oczyszczenia, odgrzybienia ksiąg i pergaminowych dokumentów, wymiany ramek szklanych, w których są one przechowywane oraz jak najszybszego usunięcia metalowych elementów, które rdzewiąc niszczą cenne akta.

Uporządkowanie dokumentacji archiwalnej i księgozbioru przez ks. Leona Figarskiego w latach 70. XX w. wydaje się być dziś niewystarczające. Konieczne jest w związku z powyższym gruntowne uporządkowanie całego zasobu archiwalnego i bibliotecznego oraz opracowanie inwentarzy.

W artykule zachowana została oryginalna tytulatura jednostek nadana m.in. przez ks. Figarskiego, mimo iż czasami nie poprawna stylistycznie lub nie odpowiadająca treści zawierających akt. Celem autorki artykułu był opis zachowanego zbioru dokumentów, stąd brak jest jakiegokolwiek ingerencji w zasób archiwalny.

Artykuł nie wyczerpuje do końca tematu, otwartą sprawą pozostaje omówienie zespołu Archiwum Dziekana oraz bogatego księgozbioru kapitulnego. A na gruntowne uporządkowanie czeka zarówno archiwum jak i biblioteka kapituły opatowskiej.

²¹⁸ Zahajkiewicz, *Zbiory kościelne*, s. 468.

THE CHAPTER AND PARISH ARCHIVE IN OPATÓW

Summary

The aim of the following article is to present and analyse the collection of the Chapter and Parish Archive in Opatów. The Opatów chapter, existing for over eight centuries, is one of the oldest Polish collegiate chapters. The canons of Opatów produced a great number of records, which constitute an important source for the regional history. Unfortunately, through the centuries the documents of this archive have been depleted due to numerous wars, partitions, church fires and because of borrowing of these documents.

The author concentrates on the archival sources from the Chapter and Parish Archive in Opatów. Among others, there are statutes and detailed reports of the Opatów chapter meetings from the years 1762-1822 and 1848-1972, original documents issued for the chapter and its church since the 16th century, the records of the bishops of Sandomierz, consistory's and diocesan curia's correspondence, inventories of a church property and benefices of St Marcin Church in Opatów. This archive material includes, among other things, information on canons, the chapter, a church property and on the material and spiritual condition of the parishioners. The other collection (The Parish Archive in Opatów) holds mainly registers. There are birth, marriage, death records. The oldest records are baptism ones. They have been kept since the beginning of the 17th century. The oldest death records are from the end of the 17th century, while marriage ones from the first half of the 18th century. The registers are connected with the banns books of the intended marriages and prenuptial exams. In the above-mentioned collection there are such books from the 20th century. Apart from registers, interesting material to learn the history of the parish of Opatów can be found in petty cash ledgers and minute books such ecclesiastical institutions as the Third Order of St Francis, Rosary Fraternity, rosary groups and "Caritas".

Translated by Aneta Kiper